

РОЗДІЛ 10

СТРУКТУРНА, ПРИКЛАДНА ТА МАТЕМАТИЧНА ЛІНГВІСТИКА

УДК 811.111'36:81'42

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.17-2.23>

КОГНІТИВНО-КВАНТИТАТИВНА ПАРАМЕТРИЗАЦІЯ ПОЗИЦІЙНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ АНГЛІЙСЬКИХ ВІДОКРЕМЛЕНИХ НЕОСОБОВОДІЄСЛІВНИХ / НЕДІЄСЛІВНИХ КОНСТРУКЦІЙ ІЗ ЕКСПЛІЦИТНИМ СУБ'ЄКТОМ

COGNITIVE AND QUANTITATIVE PARAMETERIZATION OF POSITIONAL FEATURES OF ENGLISH DETACHED CONSTRUCTIONS WITH AN EXPLICIT SUBJECT

Жуковська В.В.,

orcid.org /0000-0002-4622-4435

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри міжкультурної комунікації та прикладної лінгвістики
Житомирського державного університету імені Івана Франка

У статті викладено результати квантитативно-корпусної параметризації позиційних властивостей англійських відокремлених неособоводієслівних і недієслівних конструкцій із експліцитним суб'єктом (ВКЕС), здійсненої із позиції новітнього когнітивно-квантитативного підходу у лінгвістичних дослідженнях.

У термінах граматики конструкцій як граматичного втілення когнітивної лінгвістики досліджувані синтаксичні утворення визнаємо лінгвальними **конструкціями** – складними мовними знаками, некомпозиційними когнітивно-мотивованими співвідношеннями певної форми (організації складових елементів) і значення / функції (FORM: [[aug /øaug] [SBJ_{NP}] [PRED_{NF /VL}] ↔ MEANING: [...]_{FUNCTION}).

Параметризація позиційних властивостей ВКЕС у сучасній англійській мові здійснюється з огляду на їхнє розташування відносно матричної клаузи та компонентів матричної предикації в аспекті реалізації факторів «ініціальна позиція», «медіальна позиція», «фінальна позиція» і «дистантна позиція» параметру «позиція відносно матричної клаузи». Лінгвоквантитативна верифікація кількісних даних і встановлення статистично значущих показників здійснюється за допомогою трьохетапної лінгвоквантитативної процедури, що передбачає послідовне використання низки статистичних метрик: 1) багатофакторного дисперсійного аналізу (MANOVA), 2) однофакторного дисперсійного аналізу (ANOVA) та 3) методу множинного порівняння Тьюкі із застосуванням комп'ютерної статистичної системи аналізу даних R.

Результати параметризації позиційних характеристик ВКЕС свідчать про синтаксичну незалежність ВКЕС від матричної клаузи, що підтверджено їхньою здатністю займати різні позиції (ініціальну, фінальну та медіальну) у реченні без зміни порядку слів. Відмінності у позиційному розташуванні аугментованих і неаугментованих ВКЕС зумовлюються взаємодією чинників когнітивного оброблення інформації та дискурсивно-прагматичного навантаження. Застосування складних корпусно-квантитативних методів надає можливість розкрити вплив кожного параметра на функціонування конструкцій, статистично верифікувати детермінальні фактори для окремої конструкції та надати вичерпну лінгвоквантитативну характеристику параметрів / факторів, які визначають вибір і використання мовцем конкретної конструкції.

Ключові слова: параметризація, граматика конструкцій, квантитативні методи, неособоводієслівні та недієслівні конструкції з експліцитним суб'єктом.

This article reports on the recent results of a quantitative-corpus parameterization of positional properties of the English detached nonfinite and nonverbal constructions with an explicit subject (DCES), adopting the cognitive-quantitative approach in the language study as its theoretical framework.

In terms of Construction grammar as cognitive linguistic theory, the studied syntactic patterns are recognized as **grammatical constructions** – complex linguistic signs, pairings of form and content (meaning / function) (FORM: [[aug /øaug] [SBJNP] [PREDNF / VL]] MEANING: [...] FUNCTION).

Parameterization of positional properties of DCES in present-day English is carried out taking into account their location relative to the matrix clause and components of the matrix predication in terms of implementation of the factors 'initial position', 'medial position', 'final position' and 'distant position' of the parameter "Position relative to the matrix clause". Quantitative verification of the data and establishment of statistically significant indicators is carried out employing a three-stage procedure, which involves 1) a multivariate analysis of variance (MANOVA), 2) a one-way analysis of variance (ANOVA) and 3) Tukey's multiple comparison test utilizing a computer statistical data analysis system R.

The results of parameterization of the positional characteristics of DCES indicate the syntactic independence of DCES from the matrix clause, which is confirmed by their ability to occupy different positions (initial, final and medial) in the sentence

without changing the word order. Differences in the positional location of augmented and unaugmented DCES are conditioned by the interaction of the cognitive information processing and discourse pragmatic weight. The use of complex corpus-quantitative methods makes it possible to reveal the influence of each parameter on the functioning of the examined constructions, statistically verify the determining factors for each construction, and provide a comprehensive linguistic-quantitative characterization of parameters / factors that determine the choice and use of a particular construction.

Key words: cognitive and quantitative parameterization, construction grammar, quantitative-corpus methods, nonfinite and nonverbal constructions with an explicit subject.

Постановка проблеми. У статті аналізуються англійські відокремлені неособоводієслівні та недієслівні клаузи з експліцитним суб'єктом на зразок [[_{AUG} *with*] [_{NP} *the bats*] [_{XP} *taking turns to be the starved victim*]]; [[_{NP} *heart*] [_{XP} *thumping*]]; [[_{AUG} *despite*] [_{NP} *oil*] [_{XP} *being the lifeblood of industrial (modern) society*]]; [[_{AUG} *what with*] [_{NP} *my three sons*] [_{XP} *being away in the Army*]].

Означені синтаксичні утворення трактуються як структури вторинної предикації синтаксично незалежної конфігурації, що характеризуються фіксованою бінарною структурою [NP XP], де NP – вторинний суб'єкт (SBJ), відмінний від суб'єкта матричної клаузи SBJ_M, а (XP) – вторинний предикат (PRED), виражений неособовою формою дієслова (NF) (дієприкметником I (PI), дієприкметником II (PII), інфінітивом (to-Inf)) або недієслівною частиною мови (VL) (іменною (NP), прикметниковою (AdjP), прислівниковою (AdvP) чи прийменниковою (PP) фразою). Означені структури приєднується до матричної клаузи за допомогою аугменторів (aug) (*with, without, despite, what with*) або асиндетично (*øaug*).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджувані синтаксичні утворення привертати увагу багатьох лінгвістів. Різні аспекти відокремлених клауз з експліцитно вираженим суб'єктом у діахронії та синхронії вже ставали об'єктом аналізу у *традиційній граматиці* (Ross (1893), Melten (1938), Aalto (1979), Stump (1985), Holland (1986), Попович (1990), Серкіна (2000), Timofeeva (2011), Kortmann (2013), van de Pol, Petré (2015) та ін.); *генеративній граматиці* (Beukema, Hoekstra (1984), Hanston (1992), Felser, Britain (2007)); *корпуснобазованих дослідженнях* (Duggley, Dion-Girardeau (2015), He, Yang (2015), Fonteyn, van de Pol (2015)); *функціональній граматиці* (He, Yang (2015), Khamesian (2016)); *конструкційній граматиці* (Riehemann, Bender (1999), Bouzada-Jabois, Pérez-Guerra (2016)) *nf* ін.

Постановка завдання. Попри чисельність проведених розвідок, лінгвістична багатогранність відокремлених конструкцій ставить низку питань, які донині остаточно не вирішені через завузький підхід до досліджуваних синтаксичних утворень, запропонований у традиційній граматиці. Насамперед потребують подальшого

вивчення позиційні характеристики окреслених клауз відносно матричної клаузи із застосуванням новітніх надбань сучасного квантитативно-корпусного мовознавства. Метою презентованої статті є надати результати проведеної квантитативно-корпусної параметризації позиційних властивостей вузлів мережі [[aug /øaug] [Subj] [Pred_{NF/VL}]] – *конструкції* сучасної англійської мови. Параметризація здійснюється на засадах новітнього *когнітивно-квантитативного підходу* у лінгвістичних дослідженнях, який інтегрує останні досягнення у галузях *когнітивно-конструкційної* (Fillmore (1988), Boas, Fried (2005), Goldberg (1995, 2006, 2019), *узально-базованої теорії мови* (Bybee (2006, 2013), Diessel (2017, 2019), Langacker (2000), Kemmer, Barlow (2000), Tomasello (2003)), *корпусної лінгвістики* (Широков (2014), Дарчук (2017), Baker (2010), Biber (2010, 2015), Stefanowitsch (2020)), *квантитативної лінгвістики* (Дарчук (2017), Левицький (2004, 2006), Перебийніс (2002), Janda (2013)), *квантитативно корпусної лінгвістики* (Stefanowitsch (2013), Gries (2015), Brezina (2018)), *автоматичного опрацювання мовлення* (Дарчук (2008), Карпіловська (2003, 2014)) та *експериментальної лінгвістики* (Дарчук (2008), Коннова (2015), Glynn, Fischer (2010)).

Виклад основного матеріалу. Антропоцентричний ракурс, котрий превалує в лінгвістичних дослідженнях останніх років, відкриває нові перспективи у вивченні структур мови (зокрема *граматичних конструкцій*) як «емерджентних кластерів неповністю специфікованих відбитків пам'яті, що узгоджуються в нашому багатогіпер! вимірному концептуальному просторі на основі спільних формальних, функціональних і контекстуальних вимірів» [1, с. 7].

Із позицій граматики конструкцій як граматичного втілення когнітивної лінгвістики (Goldberg (1995, 2019), Östman, Fried (2004), Croft (2008), Hoffmann, Trousdale (2013), Hilpert (2019)) відокремлені неособоводієслівні та недієслівні клаузи з експліцитним суб'єктом визнаємо *лінгвальними конструкціями*¹ – складними мовними знаками, некомпозиційними когнітивно-мотиво-

¹ Термін «конструкція», написаний курсивом, є частиною термінологічного апарату конкретної теорії мови – граматики конструкцій.

ваними співвідношеннями певної форми (організації складових елементів) і значення / функції, котрі є поєднанням визначеного концептуального змісту та конкретної синтаксичної форми. Конструкції зберігаються у пам'яті носіїв мови у вигляді цілісних, концептуально пов'язаних і взаємодіючих структур.

Аналізовані *конструкції* репрезентуються у конструкційній моделі FORM: [[aug /øaug] [SBJ_{NP}] [Pred_{NF/VL}]] ↔ MEANING: [...]_{FUNCTION}, де їх значення як структур рівня клаузи трактуємо не як закодовану семантику, а як синтаксичну функцію у дискурсі. Значення *конструкцій* є частково схематичним, оскільки структура конструкцій репрезентована набором фіксованих слотів [SBJ] і [Pred_{NF/VL}] та має відкриту опцію для аугментора øaug /aug {AUG: with, without, what with, despite, but, and}.

Відокремлені *неособоводієслівні та недієслівні конструкції з експліцитним суб'єктом* (далі – ВКЕС) утворюють таксономічну конструкційну мережу, в якій кожен вузол (*node*) мережі репрезентує окремий тип конструкції. Мережа [[aug /øaug][Subj_{NP}] [Pred_{NF/VL}]]-конструкцій розгортається навколо конструкційної схеми (*constructional scheme*), представленої конструкцією найвищого ступеня схематичності й абстрактності – *макроконструкцією* (*detcht-Subj Pred_{NF/VL}-cnx*), ознаки якої успадковуються менш абстрактними *мезоконструкціями* (*detcht-øaug-Subj Pred_{NF/VL}-cnx*, *detcht-aug-Subj Pred_{NF/VL}-cnx* {AUG: with, what with, without, despite}) та індивідуальними *мікроконструкціями* (*detcht-øaug-Subj Pred_{NF/VL}-cnx*, *detcht-with-Subj Pred_{NF/VL}-cnx*, *detcht-despite-Subj Pred_{NF/VL}-cnx*, *detcht-without-Subj Pred_{NF/VL}-cnx*, *detcht-what with-Subj Pred_{NF/VL}-cnx* {NF: PI, PII, to-Inf; VL: NP, AdjP, AdvP, PP}) і втілюються у конкретних реалізованих конструкціях – *конструктах* (*his cheeks burning suddenly, with thick spectacles perched at the end of his nose, ...*).

Когнітивно-квантитативна параметризація передбачає розроблення відповідної формальної моделі, що відбиває усі можливі лінгвальні параметри мовної одиниці, сукупно утворюючи її *лінгвальний профіль*, котрий визначаємо як певним чином організовану суму лінгвальних ознак граматичної конструкції, виражених у кількісних показниках. Дані мікроконструкцій генералізуються для відповідних мезоконструкцій *detcht-øaug-Subj Pred_{NF/VL}-cnx*, *detcht-aug-Subj Pred_{NF/VL}-cnx*, які стають основою висновків про макроконструкцію (*detcht-Subj Pred_{NF/VL}-cnx*).

Частота вживання конструкцій свідчить про ступінь їхнього вкорінення у мовній спільноті та корелює з кількістю токенів конструкції (кон-

структів) за відповідним параметром / фактором. Лінгвоквантитативну верифікацію кількісних даних і встановлення статистично значущих показників здійснюємо за допомогою трьохетапної лінгвоквантитативної процедури, що передбачає послідовне використання низки статистичних метрик: 1) багатофакторного дисперсійного аналізу (MANOVA), 2) однофакторного дисперсійного аналізу (ANOVA) та 3) методу множинного порівняння Тьюкі із застосуванням комп'ютерної статистичної системи аналізу даних R.

Отримані показники дозволяють статистично-обґрунтовано визначити ознаки, які детермінують функціональну динаміку та синхронічну варіативність всієї мережі досліджуваних конструкцій і її окремих вузлів (*nodes*) (конструкцій певного рівня схематичності й абстрактності). Матеріалом дослідження слугують 11 000 конструктив, відібраних із корпусу сучасної англійської мови – Британського національного корпусу (BYU-BNC) [2].

Коректна параметризація лінгвістичного явища вимагає насамперед операціоналізації вихідних понять, що дає можливість впорядкувати, алгоритмізувати оцінку аналізованого явища, базуючись на переліку факторів і рівнів їх лінгвальної реалізації у межах конкретного параметра. Параметризація позиційних властивостей ВКЕС у сучасній англійській мові здійснюється з огляду на їхнє розташування відносно матричної клаузи та компонентів матричної предикації (параметр «позиція відносно матричної клаузи» (SentPSN)), оскільки надання переваги певним позиціям у реченні свідчить про особливості дискурсивно-прагматичної поведінки досліджуваних синтаксичних структур [3; 4].

У сучасному вжитку ВКЕС характеризуються певною мобільністю у складі речення, хоча, за даними Ю.І. Комісарової, ще у кінці новоанглійського періоду розташування означених синтаксичних утворень було фіксованим: «ніколи не стоять на початку [складного синтаксичного] цілого, зазвичай розміщуються у кінці або вклинюються у нього» [5, с. 72]. Параметризація розташування ВКЕС у реченні здійснюється в аспекті вживання конструкцій у трьох позиційних варіантах відносно матричної клаузи – ініціальній, медіальній і фінальній (для порівняння, особоводієслівні адвербіальні клаузи можуть займати лише ініціальну або фінальну позиції [6]).

Ініціальна позиція визначається як перед-дієслівна (*preverbal*) і перед-суб'єктна (*pre-subject*), а в інших термінах – як *препозиція* [7, с. 17] або контактне розташування (*juxtaposition* [8, с. 230]).

У такій позиції ВКЕС може вживатися на абсолютному початку речення, після сполучника між двома поєднаними клаузами, але перед суб'єктом і предикатом матричної клаузи, чи після іншої попередньої обставини, але перед суб'єктом і предикатом матричної клаузи (приклади 1–3):

(1) $_{\text{BKEC}}$ [*With his eyes flashing*], $_{\text{MK}}[\text{SBJM}]_{\text{PREDM}}$ he looked like a black furry guided missile [BYU-BNC; HTL];

(2) $_{\text{BKEC}}$ [*Without a word having been spoken about it*], $_{\text{MK}}[\text{SBJM}]_{\text{PREDM}}$ it was settled between us, I knew]; it had been from the beginning [BYU-BNC; FEE];

(3) However, $_{\text{BKEC}}$ [*with his health failing*], $_{\text{MK}}[\text{SBJM}]_{\text{PREDM}}$ he had his last drive in the French Grand Prix two years later when he shared a Maserati with Luigi Villorosi]. [BYU-BNC; EX1].

Фінальна позиція (або постпозиція [7, с. 17], *appendage* [9, с. 1355], *supplementary* [10, с. 201], *juxtaposition* [8, с. 230]) визначає розташування ВКЕС після останнього обов'язкового конститuenta матричної клаузи (приклади 4–5):

(4) Slowly, $_{\text{MK}}[\text{SBJM}]_{\text{PREDM}}$ he finished what was in his mouth], $_{\text{BKEC}}$ [*his eyes roaming the plate*] [BYU-BNC A0U];

(5) $_{\text{MK}}[\text{SBJM}]_{\text{PREDM}}$ It was a fairly important village], $_{\text{BKEC}}$ [*the church having possible connections with Meaux Abbey*] [BNC C93].

Медіальна позиція (інтерполяційна (*interpolation*) [9, с. 1355] або паратентична (*parenthetical*) [8, с. 230; 10, с. 201]) включає випадки, коли конструкція вжита у постсуб'єктній позиції або після того конститuenta матричного речення, який контролює його, або клаузи, що розташована після фінітного дієслова, але не у типово відособленій позиції. У традиційних граматиках така позиція номінується як «початкова-кінцева» (*initial-end*) [11] або *інтерпозиція* [7, с. 17], проте ми будемо визначати конструкцію як медіально розташовану, слідуючи дефініції медіальної позиції як «будь-який слот між підметом та останнім обов'язковим елементом клаузи» [12, с. 286] (приклади 6–7):

(6) $_{\text{MK}}$ [And each $_{\text{SBJM}}$ community, $_{\text{BKEC}}$ [*Cairo being Cairo*], $_{\text{PREDM}}$ had at least two rival sects] [BYU-BNC; HTX];

(7) Parents of young users have watched helplessly as $_{\text{MK}}$ [their $_{\text{SBJM}}$ children, $_{\text{BKEC}}$ [*their bodies overheating uncontrollably*], $_{\text{PREDM}}$ suffer a painful and harrowing shocking death] [BYU-BNC; CH1].

Окремим випадком позиційного розташування ВКЕС є її дистантне розміщення поза матричною клаузою. У таких випадках ВКЕС вживається самостійно як окреме речення, як, наприклад, у наведеному уривку три недієслівні ВКЕС вжиті поза матричною клаузою, до якої належать (8):

(8) $_{\text{MK}}[\text{SBJM}]$ She got up, picked up her white gloves, her shoulder-bag of blue quilted plastic with a gilt chain]. $_{\text{BKEC}}$ [[*Shoulders back at the angle recommended by L'Echo de la mode*], [*chin up*], [*stomach sucked in*]]. On her high heels she teetered downstairs to join her father [BYU-BNC; GUK].

Отже, параметр «позиція відносно матричної клаузи» (*SentPSN*) реалізується у факторах «ініціальна позиція» (*SentInit*), «медіальна позиція» (*SentMid*), «фінальна позиція» (*SentFin*) і «дистантна позиція» (*SentSpl*). Аналіз лінгвальних профілів мікро- і мезоконструкцій засвідчив низку відмінностей у позиційному розташуванні досліджуваних конструкцій. Кількісні показники для кожного з вузлів мережі [[aug /øaug][Subj_{NP}][Pred_{NF /VL}]]-конструкцій надані у таблиці 1 (відсотковий показник розраховувався від загальної кількості конструктив у вибірці N=11 000):

Результати розрахунків багатofакторного дисперсійного аналізу (MANOVA), виконаних за допомогою мови програмування R, показали, що відмінності між лінгвальними профілями мікроконструкцій *dtcht-øaug-SubjPred_{nf /vl}-cxn*, *dtcht-with-SubjPred_{nf /vl}-cxn*, *dtcht-despite-SubjPred_{nf /vl}-cxn*, *dtcht-without-SubjPred_{nf /vl}-cxn*, *dtcht-what with-SubjPred_{nf /vl}-cxn* у межах параметру «позиція відносно матричної клаузи» є статистично значущими. Отриманий показник ймовірності Pr(> F)=2,031e-05 значно менший за критичне значення 0,001, тому виявлені відмінності є важливими та закономірними. Особливості вживання у певній позиції у реченні («ініціальна позиція» (*SentInit*), «медіальна позиція» (*SentMid*), «фінальна позиція» (*SentFin*) і «дистантна позиція» (*SentSpl*)) є вагомими для розрізнення досліджуваних мікроконструкцій.

Дані таблиці засвідчують, що як для аугментованих, так і для неаугментованих мікроконструкцій кількісні показники фінального розташування значно переважають показники ініціальної та медіальної позицій. Винятком є мікроконструкція *dtcht-despite-SubjPred_{nf /vl}-cx*, яка виявляє перевагу до вживання в ініціальній позиції порівняно із фінальним і медіальним розташуванням.

Неаугментована *dtcht-øaug-SubjPred_{nf /vl}-cxn* мікроконструкція у медіальному положенні кількісно перевищує показники для ініціальної позиції. Мікроконструкції *dtcht-without-SubjPred_{nf /vl}-cxn* і *dtcht-what with-SubjPred_{nf /vl}-cxn* засвідчують незначну кількісну перевагу ініціальної позиції над медіальним розташуванням.

Лінгвальні профілі мезоконструкцій *detcht-øaug-SubjPred_{nf /vl}-cnx* і *detcht-aug-SubjPred_{nf /vl}-cnx* виявляються гомогенними в аспекті надання

Таблиця 1

**Реалізація параметру «Позиція ВКЕС відносно матричної клаузи»
у лінгвальних профілях мікро- і мезоконструкцій**

Фактор	SentInit	SentMid	SentFin	SentSpl
	к-ть (%)	к-ть (%)	к-ть (%)	к-ть (%)
мікроконструкція				
<i>dtcht-øaug-Subj Pred_{nf/vl}-cxn</i>	178 (1,62%)	612 (5,56%)	3 573 (32,48%)	123 (1,12%)
<i>dtcht-with-Subj Pred_{nf/vl}-cxn</i>	1433 (13,03%)	597 (5,43%)	3 902 (35,47%)	72 (0,65%)
<i>dtcht-despite-Subj Pred_{nf/vl}-cxn</i>	151 (1,37%)	55 (0,5%)	143 (1,3%)	–
<i>dtcht-without-Subj Pred_{nf/vl}-cxn</i>	24 (0,22%)	16 (0,15%)	67 (0,61%)	–
<i>dtcht-what with-SubjPred_{nf/vl}-cxn</i>	17 (0,15%)	12 (0,11%)	24 (0,22%)	1 (0,009%)
мезоконструкція				
<i>detcht-øaug-Subj Pred_{nf/vl}-cnx</i>	178 (1,62%)	612 (5,56%)	3 573 (32,48%)	123 (1,12%)
<i>detcht-aug-Subj Pred_{nf/vl}-cnx</i>	1625 (14,77%)	680 (6,18%)	4 136 (37,6%)	73 (0,66%)

переваги фінальної позиції у реченні, проте різняться за співвідношенням медіального й ініціального розташування. Неаугментована мезоконструкція *detcht-øaug-Subj Pred_{nf/vl}-cnx* кількісно більше вживається в медіальній позиції, натомість аугментована *detcht-aug-Subj Pred_{nf/vl}-cnx* мезоконструкція надає перевагу ініціальному розташуванню.

Результати однофакторного аналізу для кожного з виокремлених типів позиційного розташування засвідчили статистично значущі відмінності між лінгвальними профілями досліджуваних мікроконструкцій на рівні довірчої ймовірності 99,9% в аспекті вживання у медіальній ($\text{Pr}(> F) = 4,44e-06 < 0,01$), фінальній ($\text{Pr}(> F) = 3,58e-06 < 0,01$) і дистантній ($\text{Pr}(> F) = 3e-05 < 0,01$) позиціях, а в ініціальній позиції – на рівні довірчої ймовірності 99% ($\text{Pr}(> F) = 0,0014 < 0,01$).

Результати застосування постхок-тесту методом множинного порівняння Тьюкі, котрий здійснюється шляхом порівняння показників реалізації фактору у парах мікроконструкцій і дозволяє встановити на рівні довірчої ймовірності 95%, які саме лінгвальні категорії є дистинктивними для конкретних мікроконструкцій, засвідчили, що фактор «ініціальна позиція» є дистинктивним для *dtcht-with-SubjPred_{nf/vl}-cxn* мікроконструкції, що за цим параметром відрізняється від *dtcht-what with-SubjPred_{nf/vl}-cxn* та *dtcht-without-SubjPred_{nf/vl}-cxn* мікроконструкцій. Решта мікроконструкцій проявляють однорідність в аспекті можливості розташування перед матричною клаузою.

Медіальна та фінальна позиції є детермінальними факторами, які відрізняють *dtcht-øaug-SubjPred_{nf/vl}-cxn* та *dtcht-with-SubjPred_{nf/vl}-cxn* від решти аугментованих мікроконструкцій мережі, проте статистично значущих відмінностей між *dtcht-despite-SubjPred_{nf/vl}-cxn*, *dtcht-without-SubjPred_{nf/vl}-cxn* та *dtcht-what with-SubjPred_{nf/vl}-cxn* не виявлено, тобто ці конструкції не розрізняються за можливістю вживатися в означених позиціях у реченні. Така сама ситуація спостерігається й у парі *dtcht-øaug-SubjPred_{nf/vl}-cxn* та *dtcht-with-SubjPred_{nf/vl}-cxn* мікроконструкцій. Вони можуть займати всі означені позиції.

В аспекті дистантного розташування наявність статистично значущих розходжень між неаугментованою та *with*-аугментованою мікроконструкціями, з одного боку, та *despite*-, *what-with* й *without*- аугментованими мікроконструкціями, з іншого, підтверджується відсутністю в аналізованій вибірці випадків вживання *dtcht-despite-SubjPred_{nf/vl}-cxn*, *dtcht-without-SubjPred_{nf/vl}-cxn* та *dtcht-what with-SubjPred_{nf/vl}-cxn* мікроконструкцій у дистантній позиції. Цей факт підтверджено відсутністю статистично значущих розходжень у парах цих аугментованих мікроконструкцій. Натомість відсутність статистично значущих показників розходження між *dtcht-øaug-SubjPred_{nf/vl}-cxn* та *dtcht-with-SubjPred_{nf/vl}-cxn* в аспекті можливості вживатися дистантно від матричної клаузи підкріплюється достатньою кількістю контекстів, у яких ці мікроконструкції займають означену позицію.

Вважаємо, що спостережувані кількісні відмінності у позиційному розташуванні

досліджуваних мікроконструкцій зумовлюються взаємодією двох провідних зовнішніх чинників: 1) конітивного оброблення інформації та 2) дискурсивно-прагматичного навантаження.

Кількісна перевага фінальної позиції ВКЕС є свідченням прояву принципу «кінцевого фокуса» (*end focus*) [13, с. 24]) (або принципу «ваги кінцевої позиції» (*principle of end-weight*) [14, с. 81], суть якого полягає в тому, що одиниці на позначення нових та / або важливих референтів зазвичай розташовуються у фінальній позиції клаузи [13, с. 52]. Кінцевий фокус безпосередньо пов'язаний із когнітивним обробленням інформації мовцем, оскільки фокусні елементи вимагають більше зусиль для опрацювання; звідси складніші для оброблення конструкції розміщуються у фінальній позиції у реченні, й таким чином референт отримує інформацію, необхідну для обробки наступної інформації, з попереднього контексту.

З цього погляду за відсутності експліцитного маркера синтаксичного зв'язку неаугментовані конструкції, які переважно виконують функцію адвербіального розширення і вживаються для вираження більш інформативно навантажених адвербіальних значень, поширені у фінальній позиції, у котрій вони отримують адекватну синтактико-функційну інтерпретацію.

Щодо позиційного розташування аугментованих ВКЕС, то їх вживання пояснюємо у термінах теорії результативності порядку розташування і конститuentів Дж. Гокінса (*performance theory of order and constituency*) [15]. Головна ідея теорії полягає у тому, що слова та фрази у висловленні розташовуються таким чином, щоб «лінійний порядок підпорядковувався розпізнаванню структури конститuentів» [15, с. 423]. Основою структур конститuentів (*constituent structures*) виступають специфічні елементи – «категорії, що конструюють материнський вузол» (*mother node constructing categories*). Такі елементи дозволяють аналізатору (*parser*) конструювати материнську вершину фрази. Згідно з головним принципом парсингу, за Дж. Гокінсом, аналізатор надає перевагу тим порядкам розташування слів і фраз, які мають коротку зону розпізнавання конститuentів [16, с. 198].

Аугментор (*with, without, despite* та *what with*) може бути визнаним елементом, що полегшує конструювання материнського вузла, а отже, сприяє зменшенню зони розпізнавання. Таким чином, наявність аугментора сприяє легшій когнітивній ідентифікації й інформаційному обробленню ВКЕС і пояснює переважання аугментованих ВКЕС в ініціальной позиції. Легшому

обробленню сприяє також і висока частота певних типів предикатів, адже висока частота мовної одиниці свідчить про ступінь її когнітивного укорінення у свідомості мовців [17]. Звідси наявність аугментора та предиката з вищою частотою вживання (PI, P II, PP) уможливило більшу кількість ВКЕС в ініціальной позиції, аніж у медіальній. Натомість відсутність аугментора подовжує зону розпізнавання та потребує більших втрат на інформаційне опрацювання. Такі структури вживаються у фінальній позиції або у медіальній (особливо у випадках із ВКЕС в апозитивній функції, котрі переважно йдуть після NP, якої стосуються).

Вплив дискурсивно-прагматичного чинника простежується у зв'язку між позицією у реченні та синтаксичною функцією конкретної ВКЕС. В ініціальной позиції ВКЕС виконують функцію просторо-темпоральної локалізації події матричної клаузи [18, с. 237–256], позиціонуючи інформацію у матричній клаузі відносно попередніх подій або контекстів [19, с. 53]. Вони мають сильніші референційні та тематичні зв'язки з попереднім дискурсом, які інколи можуть переважати над внутрішньоклаузними зв'язками. Таким чином, у початковій позиції відносно матричного речення розташовані ВКЕС, що переважно виконують функцію адвербіального розширення пропозиції матричної клаузи й виражають обставинні відносини, які слугують просторо-темпоральним фоном матричної події (часу, місця, причини, уступки й умови) й у функції апозитивного розширення.

На текстовому рівні ВКЕС в ініціальной позиції виконують функцію забезпечення когезійного зв'язку завдяки тематичному зв'язку із попереднім дискурсом і створенню основи для розгортання наступного дискурсу. У наведеному прикладі прономінальний суб'єкт ВКЕС *her* кореферентний не із суб'єктом матричної клаузи *he*, а із суб'єктом попередньої підрядної клаузи (*she*), забезпечуючи таким чином зв'язок із попереднім дискурсом (9):

(9) After [_{SBJ} **she**]_i died, the renegade thought came into his mind that perhaps it was a surfeit of prayer in those chill damp churches that had killed her. ВКЕС [*With* _{SBJ} **her** _i *gone*]_i, МК [_{SBJM} *he* never went back to church]. He didn't know why these thoughts had come back into his mind now [BNC-BYU; FNT].

ВКЕС у фінальній позиції надають додаткову, роз'яснювальну або уточнювальну інформацію події у матричній клаузі, виконуючи функцію запізненого роздуму [4], або створюють локальний фон для всієї події речення [20] чи для певного конститuenta. У фінальному розташуванні в реченні переважають ВКЕС у функції адитив-

ного й апозитивного розширення пропозиції матричної клаузи (приклади 10–11):

(10) [*He lay, propped up by pillows*],_{ВКЕС} [*his face a slaty waste of sagging flesh, with lines of tension around the mouth and dull eyes*] [BYU-BNC; A7J];

(11) A mini-assault course is also a good way to keep children nearer the ground,_{ВКЕС} [*with tubes to wriggle through, tyres to jump in and nets to crawl on*] [BYU-BNC; H07].

Медіальна та фінальна ВКЕС позначаються на динамізмі й експресивності мовлення, що призводить до більшої стилістичної маркованості цієї конструкції, яка може підсилюватися пунктуаційним виділенням – вживанням двокрапки (12), дужок (13), знаку оклику (14):

(12) Then he had a happier thought:_{ВКЕС} [*with Sam gone*], Martha would need care and protection [BYU-BNC; EWH];

(13) The decision to include a drunken, singing poet in *The Fairy Queen -- a 'Scurvy Poet'*, indeed -- would have had more topical point in the spring of 1692_{ВКЕС} [*(with anti-Durfey pamphlets fresh in the memory)*] than in ... [BYU-BNC; GWM];

(14) A major agency used to include in its copy test for would-be copy writers the extraordinarily difficult task of writing how to put up a deck chair,_{ВКЕС} [*with no diagrams to help!*] [BYU-BNC; EVF].

Висновки. Результати параметризації позиційних характеристик ВКЕС у сучасній англійській мові свідчать про синтаксичну незалежність

ВКЕС від матричної клаузи, що підтверджено їхньою здатністю займати різні позиції (ініціальну, фінальну та медіальну) у реченні без зміни порядку слів. Аугментовані й неаугментовані ВКЕС виявляють тенденцію до фінальної позиції у реченні, що свідчить про прототипізацію цієї ознаки для ВКЕС у сучасній англійській мові. З діахронічного ракурсу такі результати підтверджують спільну для ВКЕС, вільних ад'юнктивів та особоводієслівних адвербіальних клауз тенденцію до розташування у фінальній позиції у реченні [19, с. 44] й уникнення довгих ад'юнктивів у медіальній позиції в англійській мові [21, с. 55]. Відмінності у позиційному розташуванні аугментованих і неаугментованих ВКЕС зумовлюються взаємодією чинників конітивного оброблення інформації та дискурсивно-прагматичного навантаження. Застосування складних корпусно-квантитативних методів надає можливість розкрити вплив кожного параметра на функціонування конструкцій, статистично верифікувати детермінальні фактори для окремої конструкції та надати вичерпну лінгвоквантитативну характеристику параметрів / факторів, що визначають вибір і використання мовцем конкретної конструкції. Перспективою подальших досліджень з окресленої проблематики вважаємо здійснення квантитативно-корпусної параметризації реляційних властивостей вузлів мережі [[aug /_{NP}aug] [Sub]_{NP}][Pred_{NF /_{NL}}]]-конструкції сучасної англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Goldberg A.E. Explain me this: Creativity, Competition, and the Partial Productivity of Constructions. Princeton / Oxford : Princeton University Press, 2019. 195 p.
2. BNC-BYU. URL: www.english-corpora.org/bnc/ (дата звернення: 25.04.2021).
3. Kortmann, B. Free Adjuncts and Absolutes in English: Problems of Control and Interpretation. London, New York : Routledge. 1991. 253 p.
4. Killie K., Swan T. The Grammaticalization and Subjectification of Adverbial *-ing* Clauses (Converb Clauses) in English. *English Language and Linguistics*. 2009. № 13. P. 337–36.
5. Комиссарова Ю.И. Причастное предложение. *Исследования по синтаксису английского языка*. Ч. II / ред. Н.Ф. Иртеньева, Москва, 1961. С. 55–88.
6. Diessel H. Competing Motivations for the Ordering of Main and Adverbial Clauses. *Linguistics*. 2005. Vol. 43 (3). P. 449–470.
7. Богоявленская Ю.В. Синтаксические особенности абсолютных причастных конструкций (на материале французских газетных текстов). *Актуальные вопросы переводоведения и практики перевода*. 2014. № 5. С. 15–23.
8. Peterson P. On the Boundaries of Syntax: Non-syntagmatic Relations. *The Clause in English: In Honour of Rodney Huddleston* / Eds. P. Collins, D. Lee. Amsterdam; Philadelphia, 1999. P. 229–250.
9. Huddelson, R.D., Pullum, G.K. The Cambridge Grammar of the English Language. Cambridge : Cambridge University Press, 2002. 1842 p.
10. Biber D., Johansson S., Leech G., Conrad S., Finegan E. Longman Grammar of Spoken and Written English. Essex : Longman. 1999. 1204 p.
11. Lindquist H. English Adverbials in Translation: a Corpus Study of Swedish Renderings. Lund : Lund University Press, 1989. 184 p.
12. Hasselgård H., Johansson S., Lysvåg P. English Grammar: Theory and Use. Oslo : Universitetsforlaget, 1998. 482 p.

13. Gries S. Th. Multifactorial Analysis in Corpus Linguistics. A Study of Particle Placement. New York, London : Continuum, 2003. 226 p.
14. Wasow Th. Remarks on Grammatical Weight. *Language Variation and Change*. 1997. Vol. 9 (1). P. 81–105.
15. Hawkins J.A. A Performance Theory of Order and Constituency. Cambridge : Cambridge University Press, 1994. 516 p.
16. Hawkins J.A. Syntactic Weight and Information Status in Word Order Variation. *Linguistische Berichte*. 1992. Special issue 4. P. 19. 6–219.
17. Hilpert M., Diessel H. Entrenchment in Construction Grammar. *Language and the human lifespan series. Entrenchment and the psychology of language learning: How we reorganize and adapt linguistic knowledge* / ed. H.-J. Schmid. Washington, 2017. P. 57–74.
18. Thompson S.A., Longacre R.E., Hwang Sh.J.J. Adverbial Clauses. *Language Typology and Syntactic Description. Vol. II: Complex Constructions* / ed. T. Shopen. Cambridge, 2007. P. 237–99.
19. Fabricius-Hansen C., Haug D.T.T. Co-eventive Adjuncts: Main Issues and Clarifications. *Big Events, Small Clauses. The grammar of elaboration*. Berlin, Boston, 2012. P. 55–92.
20. Timofeeva O. Latin Absolute Constructions and Their Old English Equivalents: Interfaces between Form and Information Structure. *Information Structure and Syntactic Change in the History of English* / eds. A. Meurman-Solin, M.J. Lopez-Couso, B. Los. Oxford, New York, 2012. P. 228–242.
21. Hasselgård H. Adjunct Adverbials in English. Cambridge : Cambridge University Press. 2010. 320 p.